

SEBASTIAN WOJCIECHOWSKI

Poznań

ORCID 0000-0002-7972-6618

WSPÓŁCZESNE ZAGROŻENIE TERRORYSTYCZNE W UNII EUROPEJSKIEJ W OCENIE *EUROPOLU* I *EUROJUSTU*

WPROWADZENIE

Choć w skali całego świata ataki terrorystyczne w Unii Europejskiej nie są obecnie zbyt częste i stanowią tylko kilka procent ogółu zjawiska¹, to jednak UE ze względu na znaczenie polityczne, ekonomiczne czy medialne, a także z uwagi na występujące w jej obrębie różnice kulturowo-religijne jest ważnym ich punktem.

Głównym celem tekstu jest ukazanie istoty oraz charakterystyki współczesnego terroryzmu występującego w UE, ze szczególnym uwzględnieniem raportów zaprezentowanych przez *Europol* i *Eurojust* w latach 2017-2019². Wśród analizowanych kwestii poruszono m.in. problem zagrożenia terrorystycznego ze strony dżihadystów, lewicowych oraz prawicowych ekstremistów czy separatystów. Przeanalizowano też, odwołując się do danych *Eurojustu*, zagadnienie osób aresztowanych i skazanych w UE za działalność terrorystyczną.

Pierwszą tezę opracowania jest stwierdzenie, że poziomu współczesnego zagrożenia terrorystycznego, w tym także na terytorium UE, nie można oceniać tylko i wyłącznie na podstawie informacji dotyczących liczby nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych w analizowanym okresie ataków (komponent A). Choć jest to ważny determinant, należy go uzupełnić o inne kluczowe czynniki, takie jak na przykład liczba osób aresztowanych z powodu terroryzmu (komponent B) czy skazanych za działalność terrorystyczną (komponent C). Trzy wskazane powyżej elementy

¹ Na przykład według danych *Global Terrorism Database* w 2017 r. na świecie odnotowano 10 900 ataków terrorystycznych, z których 401 miało miejsce w Europie Zachodniej i Wschodniej, z kolei w 2016 r. było to 407 przypadków spośród 13 587, zob. <https://www.start.umd.edu/gtd/search> (data wejścia na stronę 01.02.2019). Podkreślić należy, iż *Global Terrorism Database* posługuje się inną metodologią klasyfikacji ataków terrorystycznych niż np. *Europol*, szerzej zob. *Data Collection Methodology*, www.start.umd.edu oraz *Methodology*, w: *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report, Europol*, www.europol.europa.eu.

² *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report, Europol*; *TE-SAT 2018, European Union Terrorism Situation and Trend Report, Europol*; *TE-SAT 2017, European Union Terrorism Situation and Trend Report, Europol*; www.europol.europa.eu. Analizowane raporty, w momencie przekazania tekstu do druku były najnowszymi opracowaniami *Europolu* i *Eurojustu* dotyczącymi powyższej problematyki. Obejmują one informacje za lata 2016-2018.

(A, B, C) tworzą tzw. macrycę zagrożenia terrorystycznego (MZT) występującego w danym przedziale czasu na rozpatrywanym terytorium, w tym przypadku w UE.

Druga zasadnicza teza głosi, że terroryzm występujący na terytorium UE ma charakter hybrydowy³ i obejmuje kilka głównych aspektów. Pierwszy z nich związany jest z stosowaniem przez terrorystów równocześnie różnych i wciąż nowych elementów taktyki czy strategii (np.: rozpedzone samochody, noże, ładunki wybuchowe, ryrcyna itd.). Drugi odnosi się do możliwości atakowania bardzo różnorodnych celów często w oddalonych od siebie miejscach związanych na przykład z: infrastrukturą krytyczną⁴, handlem, turystyką, sportem i rekreacją itd. Natomiast trzeci aspekt dotyczy zróżnicowanej motywacji ideologicznej terrorystów. Ma ona nie tylko charakter islamistyczny, ale także m.in.: separatystyczny, skrajnie prawicowy czy lewicowy, tzw. jednej sprawy lub inny. Powyższe trzy aspekty tworzą tzw. hybrydowy model terroryzmu, za pomocą którego można analizować skalę, charakter czy ewolucję terroryzmu występującego na rozpatrywanym terytorium, choćby w UE.

NIEUDANE, UDAREMNIONE I PRZEPROWADZONE ATAKI TERRORYSTYCZNE W UNII EUROPEJSKIEJ (KOMPONENT A)

Pierwszym elementem składowym tzw. macrycy zagrożenia terrorystycznego jest wskazanie liczby nieudanych, udaremnionych oraz przeprowadzonych ataków terrorystycznych (komponent A). W latach 2015-2016 na obszarze UE ich zakres uległ dość istotnemu obniżeniu. W 2015 r. było ich łącznie 211, a w 2016 r. – 142. Zmiana powyższego trendu nastąpiła jednak w 2017 r., kiedy odnotowano znaczący wzrost liczby ataków do poziomu 205 przypadków. Ponowny gwałtowny spadek wystąpił w 2018 r. – 129. Miały one wtedy miejsce w: Wielkiej Brytanii (60), Francji (30), Włoszech (13), Hiszpanii (11), Grecji (7), Holandii (4), Niemczech (2) oraz Belgii i Szwecji (po 1).

W 2018 r. w UE w wyniku ataków terrorystycznych zginęło 13 osób, a 53 zostały ranne. Jest to bardzo znacząca zmiana, albowiem w 2017 r. zabito 62 osoby i zraniono 844, a w 2016 r. odpowiednio 142 i 379. Większość ofiar ataków terrorystycznych była w 2018 r. związana z zagrożeniem dżihadystycznym – 13 zabitych i 46 rannych. W 2017 r. wskaźnik ten wynosił 62 ofiary śmiertelne i 819 przypadków zranienia.

³ S. Wojciechowski, *The Hybridity of Terrorism. Understanding Contemporary Terrorism*, Berlin 2013.

⁴ Infrastruktura krytyczna (IK) jest w tekście definiowana w ujęciu Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, gdzie oznacza „rzeczywiste i cybernetyczne systemy (obiekty, urządzenia bądź instalacje) niezbędne do minimalnego funkcjonowania gospodarki i państwa. Nie każdy strategiczny obiekt należy do infrastruktury krytycznej (IK). O tym czy dany obiekt zalicza się do IK decydują szczegółowe kryteria” w przypadku Polski są one zapisane w niejawnym załączniku do Narodowego Programu Ochrony Infrastruktury Krytycznej, zob. <https://rcb.gov.pl/infrastruktura-krytyczna/> (data wejścia na stronę 13.06.2019).

Tabela 1

Liczba nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych w latach 2016-2018 ataków terrorystycznych w Unii Europejskiej (komponent A)

Rok	2016	2017	2018
Liczba ataków/ forma terroryzmu	142	205	129
dżihadystyczna	13	33	24
skrajnie lewicowa	27	24	19
skrajnie prawicowa	1	5	1
etno-nacjonalistyczna/ separatystyczna	99	137	83
ataki niesklasyfikowane	2	6	1

Źródło: *TE-SAT: 2017, 2018, 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report, Europol, www.europol.europa.eu* (data wejścia na stronę 02.07.2019).

Wbrew potocznym opiniom w UE nie dominują zamachy o podłożu islamiistycznym. Przykładowo w 2015 r. na łączną liczbę 211 ataków: 17 wynikało z motywacji islamistycznej, 65 miało charakter etno-nacjonalistyczny i separatystyczny, 13 skrajnie lewicowy, 9 skrajnie prawicowy, a aż 109 ataków nie zostało zakwalifikowanych do żadnej z powyższych kategorii. W 2016 r. wśród wszystkich zdarzeń (142) zdecydowanie przeważały te o charakterze etno-nacjonalistycznym i separatystycznym (99), a pozostałe zaliczono jako: skrajnie lewicowe (27), dżihadystyczne (13), niesklasyfikowane (2) oraz skrajnie prawicowe (1). Raport *Europolu* za 2017 r. informuje natomiast, że spośród ogółu ataków (205) dominowały akty o charakterze etno-nacjonalistycznym i separatystycznym (137). Natomiast pozostałe zaliczono jako: dżihadystyczne (33), skrajnie lewicowe (24), niesklasyfikowane (6) oraz skrajnie prawicowe (5). Z kolei w 2018 r. również przeważały ataki etno-nacjonalistyczne i separatystyczne (83), a oprócz tego występowały: dżihadystyczne (24), skrajnie lewicowe (19) oraz skrajnie prawicowe, jednej sprawy i niesklasyfikowane (po 1). W 2018 r. ataki etno-nacjonalistyczne i separatystyczne miały miejsce w: Wielkiej Brytanii (56), Francji (20) i Hiszpanii (7). Islamscy terroryści zaatakowali w: Francji (10), Wielkiej Brytanii i Holandii (4), Niemczech (2) oraz Belgii, Włoszech, Hiszpanii i Szwecji (1). Do zamachów inspirowanych poglądami skrajnie lewicowymi doszło we: Włoszech (10), Grecji (6) i Hiszpanii (3). Z kolei przypadek: niesklasyfikowany zarejestrowano w Holandii (1), skrajnie prawicowy we Włoszech (1) i tzw. jednej sprawy też we Włoszech (1).

Tabela 2

Liczba nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych ataków terrorystycznych w Unii Europejskiej w 2018 r. według orientacji ideologicznej sprawców

Państwo/ forma terroryzmu	dżihadystyczny	skrajnie lewicowy	skrajnie prawicowy	etno-nacjonalistyczny/ separatystyczny	jednej sprawy	niesklasyfikowane
Belgia	1					
Francja	10			20		
Niemcy	2					
Grecja		6				
Włochy	1	10	1		1	
Holandia	4					1
Hiszpania	1	3		7		
Szwecja	1					
W. Brytania	4			56		

Źródło: *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018*, Europol, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 04.07.2019).

OSOBY ARESZTOWANE W UNII EUROPEJSKIEJ W ZWIĄZKU Z DZIAŁALNOŚCIĄ TERRORYSTYCZNĄ (KOMPONENT B)

Drugim determinantem istotnym podczas oceny poziomu zagrożenia terrorystycznego i wykorzystywanym do tworzenia tzw. matrycy zagrożenia terrorystycznego jest określenie liczby osób aresztowanych w związku z terroryzmem (komponent B). W 2015 r. w UE z powodu działalności terrorystycznej zatrzymano 1077 osób. Zmiana takiej sytuacji nastąpiła w 2016 r., kiedy zanotowano niewielkie obniżenie analizowanego wskaźnika do poziomu 1002. W 2017 r. liczba aresztowanych wzrosła ponownie do pułapu 1219 osób. Ulega ona obniżeniu w 2018 r. – 1056. W tym roku najwięcej takich przypadków odnotowano we: Francji (310), W. Brytanii⁵ (273), Belgii (166), Niemczech (59), Włoszech (56), Hiszpanii (52) oraz Holandii (49). W Polsce były to 2 osoby, które nie zostały sklasyfikowane pod względem profilu ideologicznego prowadzonej działalności terrorystycznej.

Tabela 3

Liczba osób aresztowanych z powodu terroryzmu w UE w latach 2016-2018 (komponent B)

Rok	2016	2017	2018
Liczba osób aresztowanych	1002	1219	1056

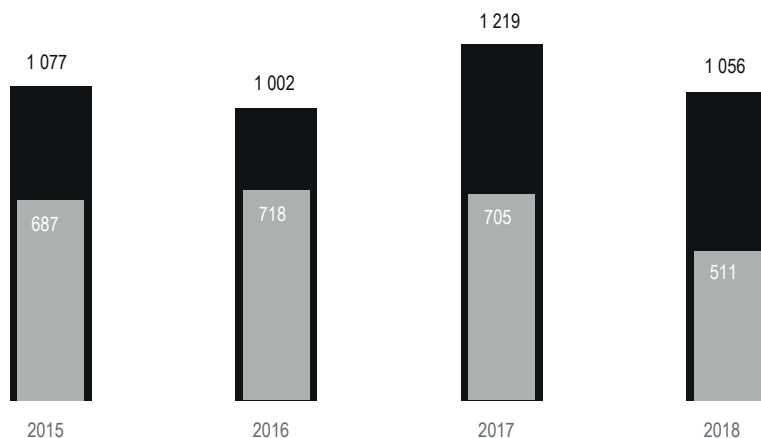
Źródło: *TE-SAT: 2017, 2018, 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report* Europol, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 05.07.2019).

⁵ Na temat terroryzmu w Wielkiej Brytanii zob. też np. S. Hewitt, *Great Britain: terrorism and counter-terrorism since 1968*, w: A. Silke, (red.), *Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism*, London 2017.

W tym kontekście ważną kwestią był wysoki wskaźnik osób aresztowanych za działalność terrorystyczną motywowaną ideologią dżihadystyczną. Na przykład w 2015 r. było to 687 osób, a w 2016 r. – 718, w 2017 r. – 705 przypadków. Taka sytuacja uległa gwałtownej zmianie w 2018 r., kiedy zarejestrowano spadek ich liczby do 511 przypadków. Miały one miejsce we: Francji (273), Holandii (45), Niemczech (43), Włoszech (40), Austrii (35), Hiszpanii (29), Belgii (17), Bułgarii (14), Szwecji (7), Danii (3), Rumunii i Grecji (po 2) oraz Luksemburgu (1).

Wykres 1

Liczba osób aresztowanych, w tym z powodu działalności dżihadystycznej, w UE w latach 2015-2018

kolor czarny – łączna liczba osób aresztowanych za działalność terrorystyczną

kolor szary – liczba aresztowanych z powodu działalności terrorystycznej o charakterze dżihadystycznym

Źródło: *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report Europol*, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 05.07.2019).

Oprócz tego w 2018 r. odnotowano dalszy wzrost liczby osób aresztowanych za działalność terrorystyczną o charakterze skrajnie prawicowym – 44 przypadki. W 2017 r. było ich 20, w 2016 r. – 12, a w 2015 r. – 11. Równocześnie jednak wystąpił spadek zatrzymanych z działalność skrajnie lewicową z 67 w 2015 r. (31 w 2016 r., 36 w 2017 r.) do 34 w 2018 r. W odniesieniu do pierwszej grupy aresztowania miały miejsce we: Francji (32), Niemczech (8), Holandii (2), Włoszech i Czechach (po 1). Natomiast w drugim przypadku dotyczyły: Grecji (20), Włoch (8), Francji i Hiszpanii (po 3). Ponadto zatrzymano 30 osób z powodu działalności terrorystycznej o profilu etno-nacjonalistycznym i separatystycznym (głównie w Hiszpanii – 20 i Niemczech – 5), tzw. terroryzmu jednej sprawy 3 (w Czechach, Słowenii i Słowacji) oraz aż 434 osoby niezakwalifikowano do żadnego z powyższych nurtów. Najwięcej takich sytuacji zarejestrowano w W. Brytanii (273) i Belgii (149). W pierwszym z tych państw zatrzymani z powodu terroryzmu nie są klasyfikowani ze względu na profil ideologiczny, a do statystyk nie wlicza się przypadków odnotowanych na obszarze Irlandii

Północnej (w 2018 r. było ich 148). Natomiast w Belgii w odniesieniu do 149 osób nie określono afiliacji zatrzymanych, tym niemniej stwierdzono, iż przeważali wśród nich dżihadysty.

W 2017 r. zdecydowana większość aresztowanych w UE z powodu terroryzmu (660) została oskarżona o udział w grupie terrorystycznej, planowanie lub przygotowywanie ataków. 73 osobom zarzucono propagowanie terroryzmu lub jego finansowanie. Zatrzymano też 28 osób oskarżonych o tzw. turystykę terrorystyczną związaną z podróżą z lub do obszarów kontrolowanych przez różne organizacje terrorystyczne – głównie tzw. Państwo Islamskie (PI) i Al-Kaidę⁶. Natomiast w 2018 r. zarzuty dotyczyły przede wszystkim: przygotowania lub próby popełnienia aktu terrorystycznego, członkostwa w terrorystycznej organizacji (w tym podczas pobytu zagranicą) oraz finansowania terroryzmu. Średni wiek osób aresztowanych z powodu terroryzmu w UE wynosił w 2018 r. 33 lata. Ponad połowa zatrzymanych miała mniej niż 30. lat, a 22% więcej niż lat 40. Podobnie, jak w poprzednich latach podejrzanymi byli głównie mężczyźni. Na przykład wśród aresztowanych za działalność dżihadystyczną stanowili oni w 2015 r. około 82%, a w 2017 r. – 84%.

Łączną liczbę obywateli UE podróżujących w ostatnich latach np. do Iraku i Syrii, celem przedostania się na obszary kontrolowane przez PI, *Europol* szacował na około 5 tys. Pod koniec 2018 r. około 2 tys. spośród nich nadal tam przebywało, dalsze 2 tys. powróciło do UE (głównie do: Belgii, Niemiec, Francji i W. Brytanii), a około tysiąca zostało zabitych. Podkreślić jednak należy, iż od początku konfliktu w Syrii odsetek osób powracających stamtąd do poszczególnych państw UE jest zróżnicowany. W przypadku choćby Austrii, Belgii, Francji czy Włoch wynosi on 20-30%, Hiszpanii i Holandii około 18%, a najwyższy jest w odniesieniu do osób z Niemiec i W. Brytanii 33 – 45%⁷.

Kompleksowe dane dotyczące liczby i profilu ideologicznego osób aresztowanych za działalność terrorystyczną w UE w 2018 r. prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4

Liczba osób aresztowanych w 2018 r. w państwach członkowskich UE z uwzględnieniem ich profilu ideologicznego

Państwo/ forma ideologiczna terroryzmu	dżihadystyczna	skrajnie prawicowa	skrajnie lewicowa	etno-nacjonalistyczna /separatystyczna	jednej sprawy	brak klasyfikacji
Austria	35					
Belgia	17					149

⁶ Szerzej na temat Al-Kaidy i tzw. Państwa Islamskiego zob. A. Wejkszner, *Państwo Islamskie. Narodziny nowego kalifatu?*, Warszawa 2016; A. Wejkszner, *Globalna sieć Al-Kaidy. Nowe państwo islamskie?*, Warszawa 2017; S. Wojciechowski, *Państwo islamskie jako nowa forma aktywności terrorystycznej*, w: S. Wojciechowski, P. Osiewicz, *Zrozumieć współczesny terroryzm. Wybrane aspekty fenomenu*, Warszawa 2107.

⁷ *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report Europol*, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 05.07.2019).

Bułgaria	14					
Czechy		1			1	
Dania	3					
Francja	273	32	3	2		
Niemcy	43	8		5		3
Grecja	2		20			
Włochy	40	1	8	2		5
Luksemburg	1					
Holandia	45	2		1		1
Polska						2
Słowacja					1	
Słowenia					1	1
Hiszpania	29		3	20		
Szwecja	7					
Rumunia	2					
W. Brytania						273

Źródło: *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018, Europol*, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 04.07.2019).

OSOBY SKAZANE Z POWODU DZIAŁALNOŚCI TERRORYSTYCZNEJ W UE (KOMPONENT C)

Trzecim elementem tzw. matrycy zagrożenia terrorystycznego jest liczba osób skazanych za terroryzm w UE (komponent C). W 2018 r. *Eurojust* odnotował 664 takie spraw. Jest to wzrost w porównaniu do minionych lat ponieważ w 2016 r. było ich 580, a w 2017 r. 569. W minionym roku najczęściej przypadków było we: Francji (141), Hiszpanii (120), Wielkiej Brytanii (115), Belgii (80), Niemczech (57), Holandii (37), Austrii (36) i Grecji (33).

Tabela 5

Liczba osób skazanych z powodu działalności terrorystycznej w UE w latach 2016-2018 (komponent C)

Rok	2016	2017	2018
Liczba osób skazanych	580	569	664

Źródło: *TE-SAT: 2017, 2018, 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report Europol*, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 03.07.2019).

W 2018 r. zdecydowana większość osób została skazana za działalność o charakterze dżihadystycznym (399). Dotyczyło to przede wszystkim: Francji (123), Belgii (76), Hiszpanii (68), Niemiec (38), Austrii (35) i Holandii (32). Ponadto 65 osób ska-

ziano za terroryzm etno-nacjonalistyczny i separatystyczny (głównie Hiszpania – 40, Francja – 18), 46 lewicowy (Grecja – 33, Hiszpania – 8, Czechy – 5), 22 prawicowy (Niemcy – 17, Holandia – 5), a 132 przypadki nie zaliczono do żadnej z tych kategorii (z tego 115 w W. Brytanii, która nie klasyfikuje sprawców ze względu na profil ideologiczny).

Tabela 6

Liczba osób skazanych za terroryzm na podstawie orzeczeń sądowych w 2018 r. w państwach członkowskich UE z uwzględnieniem profilu ideologicznego oskarżonych (według Eurojustu)

Państwo/forma ideologiczna terroryzmu	dżihadystyczna	etno-nacjonalistyczna/ separatystyczna	skrajnie lewicowa	skrajnie prawicowa	brak klasyfikacji
Austria	35	1			
Belgia	76	4			
Bułgaria	1				
Czechy	1	5			1
Dania	5				1
Finlandia	1				
Francja	123	18			
Niemcy	38	2		17	
Grecja			33		
Węgry	2				1
Włochy	15				
Litwa					10
Holandia	32			5	
Słowenia	1				
Hiszpania	68	40	8		4
Szwecja	1				
W. Brytania					115

Źródło: TE-SAT 2019, *European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Europol, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 06.07.2019).

W tym kontekście podkreślić należy, iż w porównaniu z 2018 r. wzrosła liczba osób skazanych we wszystkich rozpatrywanych formach terroryzmu. Szczególnie dotyczyło to jednak terroryzmu skrajnie prawicowego (wzrost z 4 do 22 przypadków), skrajnie lewicowego (z 36 do 46), etno-nacjonalistycznego i separatystycznego (z 49 do 65) oraz dżihadystycznego (z 352 do 399). Nie uległa natomiast zmianie liczba państwa (17) w których zapadły wyroki za działalność terrorystyczną (choć częściowo zmienił się ich skład dotyczyło to w 2017 r. – Estonii, Polski i Portugalii,

a w 2018 r. – Bułgarii, Węgier i Słowenii). Średnia wysokość kary w przypadku osób skazanych za terroryzm lewicowy wynosiła od 10 do 16 lat, prawicowy i separatystyczny od 6 do 8 lat, a dżihadystyczny 5 lat⁸.

INNE ASPEKTY TERRORYSTYCZNEGO ZAGROŻENIA W UE

Analizując inne aspekty dotyczące zagrożenia terrorystycznego w UE podkreślić należy, że w najnowszym raporcie Europolu z 2019 r. zwrócono uwagę na trzy incydenty związane z próbą wykorzystania broni masowego rażenia (środki chemiczne i biologiczne). Pierwszy z nich miał miejsce w maju 2018 r. kiedy w Paryżu aresztowano Egipcjanina oskarżonego o przygotowywanie zamachu terrorystycznego. W jego mieszkaniu znaleziono między innymi niebezpieczne substancje i poradniki jak je wykorzystać podczas ataków.

Drugie zdarzenie odnotowano w czerwcu 2018 r. w Niemczech. Jak poinformowała niemiecka prokuratura federalna, w Kolonii aresztowano Tunezyjczyka Siefę Allaha H. oskarżonego o posiadanie broni biologicznej. W jego mieszkaniu znaleziono bardzo dużo niebezpiecznej rycyny. Powstałe w związku z tym zagrożenie śledczy określili jako „największe, potencjalne ryzyko wykryte kiedykolwiek w Europie”. Z wpisów Tunezyjczyka zamieszczonych na portalach internetowych wynikało, iż jest on sympatykiem PI. Niemieckie władze informacje o podejrzanym otrzymały od amerykańskich służb specjalnych, które zwróciły uwagę na zakupy Tunezyjczyka w internecie. Obejmowały one między innymi tysiące nasion ręcznika pospolitego, z którego można uzyskać rycynę. Zdaniem wielu ekspertów, ręcznik pospolity ze względu na swój skład chemiczny jest jedną z najbardziej trujących roślin na świecie. Z kolei uzyskiwaną z niego rycynę niemiecki Instytut im. Roberta Kocho określił mianem „potencjalnej broni biologicznej”. Nawet w niskim stężeniu rycyna może być śmiertelna doprowadzając w ciągu 36-48 godzin do ciężkiego uszkodzenia różnych narządów wewnętrznych.

Trzecie wydarzenie miało miejsce w październiku na Sardynii i dotyczyło obywatela Libanu. Został on aresztowany za planowanie wyprodukowania śmiertelnej mikstury, która posłużyłaby do zatrucia wody do picia. Ten przypadek był powiązany z aresztowaniem kolejnej osoby z Libanu także podejrzewanej o zatrucie wody tym razem przeznaczonej dla libańskich sił zbrojnych.

Zdaniem autorów raportu *TE-SAT 2018*⁹ trudno wskazać bezpośrednią korelację pomiędzy polityką migracyjną prowadzoną przez UE a skalą ataków terrorystycznych w Europie. Ze zgromadzonych danych wynika bowiem, że akty te były na ogół przeprowadzane przez osoby, które od lat zamieszkują na terytorium UE, często tutaj się

⁸ *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report Europol*, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 05.07.2019).

⁹ *TE-SAT 2018, European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Europol, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 03.02.2019).

urodziły i posiadają obywatelstwo państw członkowskich. W analizowanym okresie odnotowano co prawda przypadki, że dana osoba wjechała na terytorium UE, a następnie dokonała zamachu, ale były one odosobnione. Powyższe informacje potwierdzają także analizy zamieszczone w *TE-SAT 2019*¹⁰.

Kolejny rozpatrywany wątek dotyczy działań antyterrorystycznych prowadzonych w ostatnich latach w UE¹¹. Po stronie minusów *Europol* wskazał m.in. brak odpowiednich instrumentów do przeciwdziałania uzbrojonym dronom, które mogą być wykorzystane przez różne osoby, w tym i terrorystów. O realności takiego zagrożenia świadczy na przykład wydarzenie z 4 sierpnia 2018 r. w Caracas, kiedy podczas przemówienia prezydenta Wenezueli Nicolasa Maduro wśród uczestników uroczystości eksplodowało kilka dronów, a jeden z wybuchów nastąpił w pobliżu prezydenckiej mównicy. Natomiast do sukcesów polityki antyterrorystycznej UE zaliczono ograniczenie szerzenia islamistycznej propagandy w internecie. Jak poinformowano około 90% wszystkich wpisów zachęcających do przeprowadzenia zamachu lub instruujących jak jego dokonać jest szybko usuwanych z sieci, a osoby zaangażowane w ten proceder są na ogół lokalizowane i zatrzymywane. W 2018 r. eksperci *Europolu* przyznali jednak, że propaganda islamistyczna jest trwale obecna w internecie, choćby w ramach systemów: Blogger, Contactime, Facebook, Flickr, Google+, Issuu, Paltalk, Twitter, Youtube. Pomimo militarnego rozbicia PI w Syrii oraz Iraku formacja ta, podobnie jak Al-Kaida, z sukcesami kontynuuje działania prowadzone z wykorzystaniem niezależnych form komunikacji i nowoczesnych technologii.

Bardzo istotną kwestią jest też wciąż nierozwiązany problem finansowania terroryzmu¹². Od lat *Europol* i *Eurojust* odnotowuje przypadki przekazywania pieniędzy rodzinom lub sympatykom terrorystów w Afryce Północnej oraz na Bliskim Wschodzie. Co interesujące, większość tych środków była przekazywana nie do Europy, ale z Europy między innymi za pomocą organizacji non-profit czy innych instytucji. Pieniądze są często transferowane z wykorzystaniem tzw. systemu hawala. Jest to nieformalna metoda przekazywania środków finansowych funkcjonująca poza oficjalnym systemem bankowym, w której wykorzystuje się sieć zaufanych pośredników. System hawala jest bardzo poważnym instrumentem finansowania terroryzmu za pomocą którego zbiera się pieniądze wśród społeczności muzułmańskiej. W tym celu wykorzystuje się także nadużycia w systemie kredytowym, działalności charytatywnych i non profit organizacji oraz drobnego biznesu.

¹⁰ *TE-SAT 2019, European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Europol, www.europol.europa.eu (data wejścia na stronę 05.02.2019).

¹¹ C. Murphy, *EU Counter-Terrorism Law. Pre-Emption and the Rule of Law*, London 2012; B. Ginkel, *Countering and Preventing the Threat of Terrorism and Violent Extremism: From the International and European to the National and Local Levels*, www.cidob.org/.../29-36_BIBI%20VAN%20GINKEL.PDF (data wejścia na stronę 07.02.2019).

¹² *Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism*, A. Silke, (red.), London 2017.

PODSUMOWANIE

- Analizując poziom występowania terroryzmu w Unii Europejskiej w oparciu o matrycę zagrożenia terrorystycznego stwierdzić można, że choć podlega on fluktuacji, to jednak generalnie, w całościowej ocenie, utrzymuje się na dość zbliżonym pułapie. W 2017 r. (w porównaniu do 2016 r.) nastąpił wzrost 2 rozpatrywanych wskaźników (komponenty A i B) oraz spadek jednego (komponent C). Natomiast w 2018 r. (w odniesieniu do 2017 r.) spadły 2 wskaźniki (komponenty A i B), a wzrósł jeden (komponent C).

Tabela 7

Poszczególne komponenty (A, B, C) matrycy zagrożenia terrorystycznego występujące w Unii Europejskiej w latach 2016-2018

Komponent/rok	2016	2017	2018
A	142	205 ↑	129 ↓
B	1002	1219 ↑	1056 ↓
C	580	569 ↓	664 ↑

↑ wzrost danego komponentu

↓ spadek danego komponentu

Źródło: opracowanie własne.

- Wbrew potocznym opiniom, w UE nie dominują zamachy o podłożu islamiistycznym. Potwierdza to również najnowszy raport *Europolu*. Wynika z niego, że w 2018 r. na łączną liczbę 129 nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych ataków terrorystycznych, tych o charakterze islamistycznym było tylko 24. Dla porównania w tym samym okresie odnotowano 83 ataki o podłożu etno-nacjonalistycznym i separatystycznym¹³.
- Spadek w 2018 r. liczby ataków terrorystycznych w UE nie oznacza, iż tendencja ta musi się utrzymać w kolejnych latach. Wprost przeciwnie można się spodziewać ponownej eskalacji tego zagrożenia, w szczególności o podłożu islamistycznym¹⁴. Będzie ono jednak dotyczyć już nie tylko np.: Francji, Niemiec, Belgii, Holandii czy Wielkiej Brytanii, ale także innych, w tym jeszcze nieatakowanych państw członkowskich UE, w tym i Polski. Wynika to z wielu czynników, m.in. faktu, iż tzw. Państwo Islamskie po klęsce w Syrii i Iraku

¹³ Na temat przyczyn terroryzmu zob. np. S. Wojciechowski, *Reasons of Contemporary Terrorism. An Analysis of Main Determinants, in Radicalism and Terrorism in the 21st Century*, w: A. Sroka, F. Castor-Rial Garrone, R. Torres Kumbrian (red.), *Radicalism and Terrorism in the 21st Century*, Frankfurt am Main – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Warszawa – Wien 2017.

¹⁴ P. Nesser, *Islamist Terrorism in Europe: A History*, Oxford 2016; S. Wojciechowski, *Światowy wirus terroryzmu*, w: *Rocznik Strategiczny 2017/2018. Przegląd sytuacji politycznej, gospodarczej i wojskowej w środowisku międzynarodowym Polski*, Warszawa 2018.

potrzebuje spektakularnych, głównie „marketingowych” sukcesów. Jest to też przejaw realizacji koncepcji polegającej na „tworzeniu nowych frontów walki”, czyli atakowania w coraz to nowych miejscach, z wykorzystaniem coraz to nowych elementów taktyki i strategii.

- Ryzyko ataku terrorystycznego wymierzonego w Polskę wzrasta wraz z obecnością na terytorium RP żołnierzy z innych państw członkowskich *NATO*. Dotyczy to tak zagranicznych sił zbrojnych, jak i polskich podmiotów (zarówno w kraju, jak i zagranicą). Stan ten znacząco się nasilił wraz z ustanowieniem w Polsce stałej obecności sił USA.
- Kolejne potencjalne „fale” masowego napływu migrantów do UE mogą również wpłynąć na wzrost zagrożenia atakami terrorystycznymi. Z jednej strony dotyczy to działalności prowadzonej przez islamskich terrorystów ukrywających się lub szukających wsparcia wśród imigrantów czy uchodźców. Z drugiej zaś strony uwzględnić trzeba przypadki stosowania terroryzmu przez grupy ekstremistyczne (np. prawicowe, lewicowe czy separatystyczne) negujące lub wspierające, z różnych względów, napływ imigrantów/uchodźców do UE¹⁵.
- Największym zagrożeniem w przypadku terroryzmu islamistycznego nie są osoby, które walczyły w szeregach PI, a później z różnych przyczyn i w różnorodny sposób wróciły do UE, można je bowiem na ogół monitorować. Podobna możliwość dotyczy islamistów mieszkających w UE, którzy prowadzą radykalną działalność m.in. na forach internetowych czy w meczetach. Najbardziej niebezpieczne są osoby utożsamiające się z fundamentalizmem islamskim i skłonne stosować terroryzm, ale nieujawniające publicznie swoich poglądów¹⁶.
- Terroryci coraz częściej będą wykorzystywać powszechnie dostępne i tanie narzędzia w postaci np. noży, siekier, rozpędzonych samochodów itp. Równocześnie nie można jednak wykluczyć użycia przez islamistów np. środków chemicznych, biologicznych czy posłużenia się cyberterroryzmem albo dronami. Szczególnie niedocenianym zagrożeniem jest użycie broni biologicznej. W tym przypadku specjaliści zwracają uwagę np. na możliwość posłużenia się pałeczkami dżumy, które zostały uznane przez Światową Organizację Zdrowia za największe obecnie zagrożenie biologiczne, czy superbakterię *Klebsiella pneumoniae* (*New Delhi*) odporną na wszelkie znane antybiotyki. Połączenie różnorodnych elementów strategii oraz taktyki jest zatem jednym z najważniejszych aspektów charakteryzujących współczesne zagrożenie terrorystyczne, nie tylko na obszarze Unii Europejskiej.

¹⁵ S. Wojciechowski, A. Wejkszner, *Unia Europejska wobec zagrożenia ze strony tzw. zagranicznych bojowników*, InfoSecurity 24, <https://www.infosecurity24.pl/foreign-fighters-a-przenikanie-zagrozen-terrorystycznych-przez-granice-ue> (data wejścia na stronę 07.02.2019).

¹⁶ S. Wojciechowski, P. Osiewicz, *Zrozumieć współczesny terroryzm. Wybrane aspekty fenomenu*, Warszawa 2017.

Prof. dr hab. Sebastian Wojciechowski, Instytut Zachodni, Zakład Studiów Strategicznych UAM (wojciechowski.s@wp.pl)

Słowa kluczowe: terroryzm, terroryzm w Unii Europejskiej, *Europol*, *Eurojust*, matryca zagrożenia terrorystycznego

Keywords: terrorism, terrorism in the European Union, *Europol*, *Eurojust*, terrorism threat matrix

ABSTRACT

The main aim of the paper is to discuss the nature and characteristics of current terrorism in the European Union with particular emphasis given to the reports published by Europol and Eurojust in the years 2017-2019. The issues addressed include, among others, the threat of terrorism posed by jihadist terrorists, left- and right-wing extremists and separatists.

Based on the data published by Eurojust, the issue of individuals arrested and convicted in the EU for terrorist activity is also analyzed. The first hypothesis states that the level of contemporary terrorism threat, also on EU territory, cannot be assessed solely on the basis of information on failed, prevented and accomplished attacks. It is an important determinant, but needs to be complemented by other key factors such as the number of individuals arrested for terrorism or the number of court rulings referring to individuals arrested for terrorism or the rate of court rulings referring to individuals sentenced for terrorism.

The above three components make up the so called terrorism threat matrix for a given territory at a given time. The second hypothesis claims that the terrorism which takes place on EU territory is of a hybrid nature and includes three main aspects. The first one is related to the extensive range of innovative elements of tactics or strategy. The second one is connected with the possibility of attack on various far detached targets that have to do with critical infrastructure, trade, tourism, sport and recreation, etc. The third one pertains to the diverse ideological inspiration of terrorists, be it Islam, separatism, extreme left- or right-wing ideology, single cause or something altogether different.

The main research methods used in the text are: comparative analysis, systemic and institutional-legal approach.

NASZE WYDAWNICTWA

INSTYTUT ZACHODNI

ul. Mostowa 27, 61-854 Poznań

tel. +61 852 28 54

fax +61 852 49 05

e-mail: wydawnictwo@iz.poznan.pl

Bogumił Rudawski

Grabież mienia w Kraju Warty 1939-1945. Działalność Urzędu Powierniczego w Poznaniu

Instytut Zachodni

Poznań 2018

ISBN 978-83-61736-77-6

ISSN 0860-2913

281 ss., fotografie

Aneks z wykazem firm skonfiskowanych przez Urząd Powierniczy w Poznaniu
Streszczenie w języku angielskim

Autor korzystając z ogromnej bazy źródłowej zgromadzonej podczas kwerendy w archiwach państwowych w Polsce i w Niemczech przedstawia zjawisko grabieży mienia, „które było powszechnym doświadczeniem wojennej rzeczywistości lat 1939-1945 w Polsce. Grabież trwała nieustannie przez cały okres okupacji i była zaplanowanym elementem niszczenia egzystencji ludzi. Już od początku okupacji nakładano na obywateli polskich różne ograniczenia majątkowe oraz zajmowano ich mienie na drodze rekwizycji i konfiskat. Grabież mienia w Kraju Warty, podobnie jak na całym obszarze Polski zajęтым przez III Rzeszę, miała charakter masowy i przybrała dwie zasadnicze formy – rabunku pozainstytucjonalnego, w którym aktywni byli przez cały okres okupacji niemieccy funkcjonariusze oraz niemieccy cywile oraz grabieży oficjalnej, ujętej w struktury organizacyjne. Bardziej dotkliwa okazała się ta druga forma wywłaszczeń dokonywana przez specjalnie w tym celu ustanowione instytucje niemieckiej administracji państwowej, które organizowały i przeprowadzały konfiskaty majątku Polaków. Spośród nich najważniejszą instytucją był Główny Urząd Powierniczy Wschód (Haupttreuhandstelle Ost, HTO), który objął swym działaniem polskie ziemie inkorporowane do Niemiec oraz częściowo Rzeszę Niemiecką. HTO posiadał sieć ekspozytur – Urzędów Powierniczych, które działały w poszczególnych jednostkach ziem wcielonych. Dla Kraju Warty ustanowiono Urząd Powierniczy w Poznaniu (Treuhandstelle Posen) wraz z filią w Łodzi.

Grabieżcza polityka administracji powierniczej spowodowała zupełne zniszczenie podstaw gospodarki prywatnej i przedwojennej struktury własnościowej. Bezwzględna gospodarcza eksploatacja objęła wszystkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego i zrujnowała w wysokim stopniu polski dorobek narodowy oraz prywatny większości polskich rodzin. Do szkód materialnych należy dodać szkody moralne. Polacy wykluczeni z uczestnictwa w życiu politycznym, kulturalnym i gospodarczym byli wykorzystywani w niemieckich przedsiębiorstwach jako tania siła robocza.